

۲۰۵۲۷۲۵

از شرق به غرب سفر به دور دنیا و ایران

تألیف
آرلوندین بی

ترجمه
محمد حسین آریا

سازمان اسناد و کتابخانه ملی

Toynbee, Arnold Joseph.

سرشناسه : توین بی، آرنولد جوزف، ۱۸۸۹ - ۱۹۷۵ م.

عنوان و نام پدیدآورنده : از شرق به غرب : سفر به دور دنیا و ایران / تألیف آرنولد توین بی؛ ترجمه محمدحسین آریا.

مشخصات نشر : تهران : اساطیر، ۱۳۹۸.

مشخصات ظاهری : ۳۸۴ ص (انتشارات اساطیر، ۶۰۲)

شابک : 3 - 531 - 331 - 964 - 978 ISBN

فهرست نویسی براساس اطلاعات فیبا

East to west: A journey round the world, 1958.

عنوان اصلی :

Voyages around the world.

موضوع : سفرنامه -- سفر به دور دنیا

شناسه افزوده : آریا لریستانی، محمدحسین، ۱۳۱۵ - ۱۳۹۰، مترجم.

رده بندی کنگره : G۴۴۰

رده بندی دیویی : ۹۱۰ / ۴۱

شماره ثبت : ۵۸۳۳۳۶۹ ملی

قیمت: ۹۰۰۰۰ تومان

انتشارات اساطیر

از شرق به غرب

سفر به دور دنیا و ایران

تألیف : آرنولد توین بی

ترجمه : محمدحسین آریا

چاپ اول : ۱۳۹۸

حروفچینی : نصرتی

لیتوگرافی : طیف نگار

چاپ : دیبا

خطاطی روی جلد : کاوه اخوین

شمارگان : ۵۵۰ نسخه

شابک : 3 - 531 - 331 - 964 - 978

حق چاپ برای ناشر محفوظ است .

دفتر مرکزی : میدان فردوسی، ابتدای ایرانشهر، ساختمان ۱۰ (پلاک ۸ جدید)

نمایشگاه کتاب اساطیر : کریمخان، بین ایرانشهر و ماهشهر، پلاک ۱۲۸

تلفن : ۸۸۳۰۱۴۷۳ - ۸۸۳۰۱۴۸ - ۸۸۳۰۱۹۸۵

فهرست مطالب

۹	□ سخن ناشر
۱۱	□ پیشگفتار مترجم
۱۵	□ مقدمه مؤلف
۱۹	۱. قلعه کارتاخینا دو ایندیای کلاس
۲۴	۲. اکوادور
۲۹	۳. انسان و آب در پرو
۳۴	۴. پورگاتوربو
۳۸	۵. شهر آرکیپا
۴۲	۶. دشت آلتی پلانو
۴۷	۷. سرزمین اینکا
۵۱	۸. ماچوپیکچو
۵۶	۹. جنگل بارانی آمازون
۶۰	۱۰. جزیره شمال
۶۴	۱۱. استرالیا در حاره
۶۸	۱۲. قاره مرموز
۷۴	۱۳. سفر زمینی
۷۸	۱۴. برهوت تابناک

۱۵. عبور از خط استوا ۸۳
۱۶. سرزمینی که مذاهب در آن با هم در صلح و صفایند ۸۸
۱۷. بوروبودور ۹۳
۱۸. جزیره امید ۹۷
۱۹. موسم چینی ها در جنوب شرق آسیا ۱۰۱
۲۰. نیم نگاهی به نیمه ویتنام ۱۰۵
۲۱. مانیل، سیمابگون ۱۰۹
۲۲. دیدار محدود از هونگ کونگ ۱۱۳
۲۳. گذشته و آینده ژاپن ۱۱۷
۲۴. منظر دینی - ر ژاپن ۱۲۱
۲۵. هوکایدو ۱۲۶
۲۶. نبرد درخت و انسان ۱۳۰
۲۷. آنگکور ۱۳۴
۲۸. نگاهی گذرا به تایلند ۱۳۸
۲۹. نگاهی گذرا به برمه ۱۴۲
۳۰. راهب پیر ۱۴۶
۳۱. حقوق حیوانات ۱۵۰
۳۲. نقشه جدید هند ۱۵۴
۳۳. دست و پنجه نرم کردن با یک شبه قاره ۱۵۸
۳۴. بیداری برزگر هندی ۱۶۲
۳۵. رودخانه های هند ۱۶۶
۳۶. معابد هند ۱۷۱
۳۷. قلعه های هند ۱۷۵
۳۸. شش روز در سیلان ۱۷۹
۳۹. تندیس سراوانا بلاگولا ۱۸۳
۴۰. آمریتسار و لاهور ۱۸۷

۱۹۰	۴۱. قندهار
۱۹۴	۴۲. مرزی که زایل می شود
۱۹۸	۴۳. موهنجو - دارو و هاراپا
۲۰۲	۴۴. پرتاب شدن از کراچی به بیروت
۲۰۶	۴۵. حول و حوش اسرائیل (فلسطین اشغالی)
۲۱۱	۴۶. قلعه بوفورت
۲۱۴	۴۷. حوران و جبل دروز
۲۱۹	۴۸. عده
۲۲۴	۴۹. قدیس سرجیس و قدیس شمعون
۲۳۰	۵۰. کوه ابنان و راه محجوبش
۲۳۴	۵۱. دروز
۲۳۸	۵۲. جلاگرفتن مملکت اسلاخیز
۲۴۲	۵۳. دلیل وجودی اش
۲۴۶	۵۴. نجف
۲۵۰	۵۵. ایران: جاده شاهی
۲۵۵	۵۶. الاله آناهیتا
۲۵۹	۵۷. درّه های پنهان ایران
۲۶۳	۵۸. اصفهان
۲۶۶	۵۹. ایران سرزمین تضادها
۲۶۹	۶۰. پایتختها در فارس
۲۷۴	۶۱. شمال سرسبز ایران
۲۷۸	۶۲. گنبد سلطانیه
۲۸۱	۶۳. سروهای لبنان
۲۸۵	۶۴. پادشاه و جن
۲۸۸	۶۵. سه شهر امریکایی
۲۹۲	۶۶. شهر حیرت آمیز

۶۷. باغهای هفوف	۲۹۵
۶۸. افسون فلسطین	۲۹۸
۶۹. باریکه غزه	۳۰۳
۷۰. رؤیت سه منظره از راه دور	۳۰۹
۷۱. شهرهای اردن	۳۱۴
۷۲. اموی‌های حیرت‌انگیز	۳۲۰
۷۳. پایان سفر	۳۲۶
نمایه عام	۳۳۰

پیشگفتار مترجم

سفرنامه حاضر حاصل سیاحت هفده ماهه توین بی از کشورهای آسیا، اقیانوسیه و امریکای لاتین است که او در سال ۱۹۵۶ بدان مبادرت کرد. شرح وی از این سفر دور دراز با سفرنامه‌های رسوم بسیار متفاوت است. او مشاهدات خود را در ۷۳ گفتار مستقل از میان تمامین کرده که خواننده می‌تواند هر گفتار را که مایل است انتخاب کند و بخواند. بی‌آنکه پیوستگی مطالب را از دست بدهد. در هر گفتار مطالبی را که از نظر تاریخی و مسائل روز حائز اهمیت است شرح داده و در عین حال از ذکر خاطرات روزانه، که گریبان از نام می‌کرد سیاحت نامه‌اش مثنوی هفتاد من کاغذ می‌شد، دوری گزیده است.

در این میان شرح سفر خود را در گوشه و کنار ایران در ۸ گفتار به تفصیل بیان کرده؛ در میان کشورهای متعدد و مقصد خود بیشترین گفتارها را به ایران و هند و خاورمیانه اختصاص داده.

حال که قریب ۵۰ سال از زمان مسافرت او به دور دنیا می‌گذرد و گذر این ایام بسیاری از تحلیلهای تاریخی او را، بالاخص در منطقه‌ای که ما در آن فرار داریم، به محک تجربه درآورده خواندن نظرات او جذابیت بسیار بیشتری پیدا می‌کند. بعد از شرح مسبوط از دیدنیهای ایران و شبه قاره هند مطالب فراوانی در مورد عربستان، فلسطین، سوریه، لبنان، اردن و عراق و کشورهای دیگر هلال حاصلخیز دارد که سفرنامه او را برای خوانندگان فارسی زبان فوق‌العاده دلچسب می‌کند.

آنچه توین بی در سیاحت نامه خود توصیف می‌کند به دلیل احاطه حیرت‌انگیزش به وقایع تاریخ ایام گذشته و مسائل روز عالم و نیز به خاطر ژرف‌نگری معمول خود به علل و عوامل حوادث و تأثیر متقابل رخدادهای دنیا بر

یکدیگر، اثری خواندنی و ماندنی پیش روی خواننده می‌نهد. در حقیقت دایرةالمعارفی از نکات بدیع «جغرافیایی تاریخی» فراهم آورده و آن را به صورت سکانسهای سینمایی، نه آنکه تنها شرح داده باشد، بلکه چنان تدوین کرده که گویی به خواننده می‌گوید بعد از قرائت اثر جاودانه و بسیار مطلوبش به نام بررسی تاریخ در ۱۲ جلد حال تکیه بدهد و آنچه او در این سفرنامه به زبان ساده‌تر بر پرده ذهن او مجسم می‌کند، تماشا نماید و از رنگارنگی آن لذت ببرد.

توین بی در شرح تشبیهات و قیاسات مناظری که در اکناف عالم می‌بیند استادی بی‌بدیل است و می‌کوشد به عمق و ریشه این استعارات و تأثیراتی که بر جا گذاشته‌اند و رسکافانه نظر کند؛ و آنچه خود می‌بیند پیش چشم خواننده بگذارد تا او هم از تماشای آن احساس التذاذ کند. فی‌المثل وقتی از اصفهان در مسیر یزد به سفر می‌رود و به روستاهای سی‌بکهای سر راه اشاره می‌کند و از «عقدای عطشان و تفتیده لب در کویر ایران نادیده کن»، و از تلاش و استعداد مردمان کویری در حفر قنوات و جدال برای زنده ماندن، چنان، سویری بر پرده خیال می‌آورد که گویی اگر چنان مبارزه‌ای نمی‌بود حواشی کویر ایران زهر چون «ربع الخالی» عربستان خالی از حیات می‌شد؛ اما به گمان او انسان ایرانی به این ممسکی طبیعت پاسخی خلاق داده است. در مقابل تشنه لبی شرق اصفهان او با چند ساعت طی سفر در جهت دیگری به کوههای بختیاری و وفور آب و سرسبزی از دست دادن ایران اشاره و تضاد این دو منطقه را با قلم سحرانگیز خود بیان می‌کند. ذکر نکته دیگر در چند مجمل درباره زندگی این مسافر برجسته فلسفه تاریخ شاید در شناختن آثار او بی‌تأثیر نباشد:

آرنولد جوزف توین بی در سال ۱۸۸۹ در لندن در خانواده‌ای فرهیخته و با فرهنگ متولد شد؛ مادر و عموی هر دو مورخ بودند. او تحصیلات دانشگاهی خود را در دانشکده «بی‌لیل» آکسفورد پی گرفت. در سال ۱۹۱۳ با دختر استاد خود، پرفسور موری، ازدواج کرد و صاحب دو پسر شد. به خاطر استعداد و ژرفای معلوماتش در اوان جوانی یعنی در ۲۳ سالگی برای تدریس تاریخ کلاسیک یونان در دانشگاه آکسفورد دعوت شد. به خبرنگاری هم علاقه وافر داشت چون امکان تحقیق میدانی را برای او فراهم می‌کرد و به همین خاطر در سالهای ۱۹۲۱-۱۹۲۲

در اثنای جنگ یونان و ترکیه به عنوان خبرنگار روزنامه منچستر گاردین به تهیه خبر پرداخت؛ باتمام علاقه‌ای که به تاریخ و تمدن یونان نشان می‌داد به عنوان اعتراض از تجاوز یونان به ترکیه کرسی مطالعات یونان در دانشگاه لندن را، که با کمکهای مالی دولت یونان تاسیس شده بود، ترک گفت و عدالت خواهی خود را در عمل نشان داد.

در سفر به دور دنیا هم او در مقام خبرنگار روزنامه آبرزور فعالیت کرد. آنچه در این کتاب ذکر می‌کند قبلاً به صورت مقاله در این روزنامه به چاپ رسانده است. به دلیل همپا فعالیتهای میدانی و مطالعات عمیق دانشگاهی و مخصوصاً در مقام مسئول «انجمن بین‌المللی مسایل بین‌المللی» یک پا در تاریخ گذشته و پای دیگر در حوادث جاری جهان داشت و آثار متعددی هم منتشر ساخت؛ که از آن جمله دوره ۱۲ جلدی «تاریخ آسیای میانه» از یادگارهای همیشگی اوست که نامش را به عنوان برجسته‌ترین تحلیلگر مساله تاریخ در جهان پراوازه کرد.

شرق به غرب یا سفری به شرق در این کتاب در ایام پختگی فکری و بعد از بازنشستگی از فعالیتهای رسمی خود تحریر کرد که به خاطر زبان نسبتاً روانی آن بسیار مورد توجه واقع شد و در زمره آثار معروف او سرآمد که اینک برگردان فارسی آن پیش روی شماست. از آنجا که توین بی، متوفای ۱۹۷۵، در روایت خود از ذکر اسامی مکانها و ناموران تاریخ درنگ نمی‌کند و این مترجم نیز پیش از این دو اثر گرانسنگ او بررسی تاریخ تمدن و گزیده آثار توین بی را به فارسی برگرداند، ضروری می‌داند در حد مقدور و مأخذ در اختیار، در پانوشتهای خود به اختصار به آن اشاره کند. امید آنکه اهل نظر و صاحبان آرا از ذکر خطای احتمالی دریغ نورزند.

بر ذمه مترجم است که از آقای مرتضی رهبانی، پژوهشگر مؤلف، که با تفکرات و نظرات توین بی آشنایی عمیق دارد و در برگردان فارسی به این مترجم یاری رسانده و همچنین از آقای عبدالکریم جریزه‌دار مدیر مؤسسه انتشارات اساطیر به خاطر چاپ نفیس اثر سپاسگزاری نماید.

آریا «لرستانی»

زمستان ۸۵

مقدمه مؤلف

سفری که در این کتاب توصیف می‌کنم طولانی‌ترین مسافرتی است که من و همسرم در زندگی به آن اقدام کرده‌ایم. بعد از آنکه از مشاغلمان در «انستیتیوی سلطنتی مسایل بین‌المللی» در لندن بازنشسته شدیم فرصت انجام این سفر طولانی را به دست آوردیم. سه سال و چهار سال و من سی و سه سال در این انستیتو کار کردیم. بر این اساس تصمیم گرفتیم فصل جدیدی در زندگی خود بگشاییم؛ به نظر می‌رسید پربارترین کار آن است که خودمان به سفری طولانی برویم تا بتوانیم مردم و مکانهایی را ببینیم که قبلاً در کار با آنها آشنا شده بودیم؛ البته آن آشنایی مستقیم نبود. ملاقات چهره به چهره اشخاص و دیدن مناظر یک سرزمین به چشم خود در مقایسه با مجلداتی از نوشته‌ها، ویر و نقشه‌ها، ارزشمندتر است. ما به سفری توان فرسا اما پرفایده رفتیم. با خاطره‌ای از دوستیهای تازه و معلومات جدید، که برای بقیه عمر ما سرمایه گرانبهایی را به ما، به خانه بازگشتیم.

روایتی که در اینجا عرضه می‌شود شرح برخی از دیدنی‌ها و فعالیت‌هایی است که به صورت مجموعه مقالات برای روزنامه آبرزور تحت عنوان «در راه سفر» تحریر کرده‌ام. نوشتن در این روزنامه برای من کاری دلچسب است. از سردیر آن به خاطر اجازه تجدید انتشار مقالات به صورت کتاب حاضر فوق‌العاده سپاسگزارم.

من شرح سفرمان را به صورت مجمل آورده‌ام و آن را به صورت مسلسل و بر طریق یادداشتهای روزانه توصیف نکرده‌ام. چون بر این باورم مثلاً واقعه‌ای مثل عبور کردن از کانال پاناما برای کسی که قبلاً آن را تجربه نکرده، جالب خواهد بود اما توصیف مجدد این گونه تجارب برای مردمی که با آنها فوق‌العاده آشنا هستند، ضرورتی ندارد. نگاه اول به کانبرا و دهلی نو هم خیلی جالب است اما اکنون همه مردم دنیا می‌توانند به این دو پایتخت جدید سفر کنند و آنها را ببینند. شاید بتوان از

واشنگتن دی. سی و ریاض شهرهای قابل توجهی که به سرعت در حال توسعه است - توصیفی فراهم کرد؛ و البته ریاض، گذشته از موارد معدودی مثل کیتوا و بانکوک، تنها پایتختی است که سیاحت در آن را شرح داده‌ام. به طور کلی پایتختهای دنیای امروزی بسیار شبیه هم هستند و تمایز نهادن میان آنها هر روز دشوارتر می‌شود. دمشق، چه بخش قدیم و چه جدید را باید استثنای درخشانی به شمار آورد. اما دمشق هم بیش از آن برای مردم آشناست که بخواهم آن را شرح دهم؛ پترا^۲ و پالمیرا^۳ در سوریه هم این چنین هستند. اما شاید «بوربودور»^۴ یا آنگکور^۵ - این نباشند. بر این اساس از توصیف پترا و پالمیرا صرف نظر کرده‌ام اما از بوربودور و آنگکور شرحی آورده‌ام؛ و گرچه من و همسرم هیچگاه قبلاً این چهار مکان جالب را ندیده بودیم به دشواری می‌توانیم بگوییم کدام یک بیشتر جالب‌اند. به طور کلی به سه نگاه گذرا داشته‌ام و به آبادیها، که شناخت کمتری از آنها داریم و می‌توانم بگویم جالبتر هستند، بیشتر پرداخته‌ام.

سفر ما با کمک مالی بسیار راکنر در نیویورک امکان‌پذیر گردید که به من و همسرم به خاطر اینکه بتوانیم بر کتاب بررسی تاریخ^۶ نگاه تازه‌ای بیفکنیم اعطا شد. با این کمک توانستیم یک بار دیگر سریک را ببینیم و چشم به آینده بدوزیم تا به یمن این کمک مالی باز هم سفر کنیم. هدف این در این سفر دیدن کشورهای آسیایی و امریکای لاتین بود که همانند مکزیک اکثراً به محبت غیر اروپایی دارند. این افتخار را نیز داشتم که «انستیتوی استرالایی» سائل بین‌المللی و دانشگاههای استرالیا از من دعوت کنند تا یکی از سخنران سالانه بنیاد دیسن

۱. Quito پایتخت اکوادور.

2. Petra

3. Palmyra

۴. Borobudur ویرانه معبد بزرگ بودایی در جاوه مرکزی اندونزی که قریب ۱۰۰۰ سال پیش ساخته شده و حدود ۱۵۰۰ نقش برجسته عالی و ۴۳۰ تندیس از بودا به اندازه طبیعی در آن کشف کرده‌اند.

۵. Angkor یا آنگکوروات معبد بزرگ امپراتوری خمر در کامبوج است و به عنوان شاهکار معماری آن را با تاج محل هند قابل قیاس و یکی از نوادر دنیا می‌دانند.

۶. توین بی در اواخر عمر این دوره ۱۲ جلدی فوق‌العاده ارزنده را در یک جلد خلاصه و مصور کرده و این قلم آن را به فارسی برگردانده و انتشارات امیرکبیر به چاپ رسانده است.

باشم؛ و نیز به دعوت دانشگاه آمریکایی بیروت استاد مدعو شدم. خوشبختانه این دو دعوت با سفر ما و با برنامه کمک مالی را کفلر منطبق گردید. این کمک همراه با سخنرانیهای آموزشی بنیاد دیسن و استاد مدعوی در بیروت امکان آن را فراهم آورد تا به دور دنیا سفر کنیم. ما از شرق به غرب رفتیم و این مسیر به عوض آنکه شب را درازتر کند کوتاهتر کرد و این نکته برای کسی که سفری سخت در پیش رو دارد حائز اهمیت است. ما سفر خود را چنان ترتیب دادیم که در زمستان نیمکره جنوبی در استرالیا و در زمستان نیمکره شمالی در هند باشیم.

هم در قشقه یزی سفر و هم در اجرا، بیش از آن مدیون «شورای بریتانیایی» هستیم که بتأمین به زبان بیاورم. بدون یاری این شورا در لندن و دفتر نمایندگیهای آن در ماورای بحار نمی آنجه انجام دادیم، نامیسر می شد. در هر کشوری که این شورا نمایندگی داشت، چرخ سفر ما به خوبی می چرخید. اگر توانستیم در برابر فشار این برنامه سنگین تاب بیاوریم، صرفاً به یمن مهربانی و مهمان نوازی و شایستگی ای بود که ما از این شورا دیدیم. امیدوارم جلسات سخنرانی، که اقبال ادای آنها را تحت حمایت شورا داشته ام، محبت آنان و اندازه ای جبران کرده باشد. عمق احساسی که داریم نمی توانیم بیان کنیم. اگر قرار شد نام اعضای دفتر شورا، را که اقدامات محبت آمیز انفرادی آنان را با سپاس فراوان به خاطر داریم، ذکر نمایم باید چندین صفحه را سیاه کنم. اما نمی توانیم از ابراز تشکر نسبت به آقای جی. بی. اس. جاردین، نماینده شورا در بغداد به خاطر التفاتش نسبت به همسرم، که هم میزبان ما بود و هم از بیماری او مراقبت کرد، ابراز نکنم.

از اشخاص و نهادها و دولتهای دیگری هم به خاطر مهمان نوازی و تسهیلات فوق العاده که برایمان فراهم کردند سپاسگذاریم: که از آن جمله باید از دولتهای اکوادور، زلاندنو، اندونزی، ویتنام، هند، پاکستان، سوریه، اردن و موسساتی چون «خانه فرهنگی اکوادوری»^۱، انجمن پرویی، خانه بین المللی ژاپن، مؤسسه هندی مسائل جهانی، شرکت نفت آرامکو، آژانس رفاه و خدمات سازمان ملل و صفی از دانشگاههای برجسته یاد کنم.

شاید انصاف نباشد تا براسامی اشخاص معینی انگشت بگذارم در حالی که می‌دانم کسان دیگری هم بوده‌اند که بسیار به ما محبت کرده‌اند. با این حال، نمی‌توانم این کتاب را منتشر کنم بی آنکه از شخصیت‌هایی تشکر نکنم؛ از آن جمله باید از: سینورا اسکالون ویلا که در مدت اقامتم در کارتاخینا مهمان خانه او بودم. آقای لوئیس استومر که میزبان سخاوتمند و همسفرم در پرو بود؛ خانم نانس دیکینز، مدیر انستیتوی استرالیایی مسائل بین‌المللی؛ خانم بودیاز جو از بخش فرهنگی وزارت آموزش و پرورش در جاکارتا؛ خانم و آقای شیگهارو ماتسوموتو از خانه بین‌المللی ژاپن در توکیو؛ پرفسور بنی امین فارسی و زینه زینه در دانشگاه آمریکایی بیروت؛ پرنس یار شاطر در دانشگاه تهران که در شماری از سفرهای خاطره‌انگیزم در ایران ما را همراهی کرد سپاسگزاری نمایم.

اما کلمات برای سپاسگزاری که ایت نمی‌کند. بهترین کار برای ما آن است تا بکوشیم در حد توان از این تأملات به چشمداشت، که تعداد فراوانی از اشخاص در گرد جهان به ما آموخته‌اند، طرح بیاوریم. خاطره این محبت‌ها و مهربانی‌ها ارزشمندترین بخش بار ذهنی‌ای است که ما با خود به انگلستان باز آوردیم.

آرنولد توین بی